

ПЛЕНЕРНА ПРАКТИКА ЯК ПІДГРУНТТЯ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

На сучасному етапі розвитку суспільства все більше уваги приділяється питанням вдосконалення професійної художньої освіти в Україні, що здатна впливати на формування цілісної особистості, її духовності, творчої індивідуальності, інтелектуального й емоційного збагачення. Художня освіта має розглядатися не лише як процес набуття професійних знань і вмінь, а перш за все як універсальний засіб особистісного розвитку майбутніх фахівців у галузі мистецької освіти на основі виявлення індивідуальних здібностей, естетичних потреб та інтересів; як ефективний засіб професійного становлення сучасного учителя образотворчого мистецтва.

Пленерна практика, як навчальна дисципліна, здатна ефективно сприяти професійному становленню і самовдосконаленню майбутніх учителів образотворчого мистецтва, ефективному засвоєнню практичних умінь роботи в умовах необмеженого простору, його потрактування на площині, грамотного розміщення об'єктів зображення з урахуванням великих просторових відношень, творчого підходу до природи, а головне – здатності реалізувати накопичений образотворчий досвід у майбутній педагогічній діяльності. Навчальна діяльність в умовах пленеру не лише порушує водночас питання ефективного опанування малюнком, живописом, композицією, але і сприяє їх творчому осмисленню. Працюючи в умовах пленеру, майбутній фахівець має виявляти більшу самостійність у прийнятті рішень, стосовно, навіть, вибору мотиву, застосуванні певної композиційної схеми, графічного, колірного рішення, тобто, демонструвати здатність пристосовувати свої знання і уміння до нових незвичних умов, що сприяють розумовому напруженню, пошуковій активності, розвитку творчих здібностей, що є необхідною умовою для оптимізації процесу професійного становлення майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Вагоме теоретичне і практичне значення для вирішення проблематики фахової підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі пленерної практики мають наукові праці Г. Біди [1], В. Візера [2], М. Маслова [4], Є. Шорохова [7], Ф. Ковальова [3], М. Ростовцева [5], О. Щіпанова [8], В. Чурсіної [6], в яких розглянуто основні етапи роботи над пленерними етюдами, проаналізовано типові помилки студентів та надано практичні рекомендації до виконання навчальних завдань.

Аналіз джерельної бази дозволяє дійти висновку, що специфіка образотворчої діяльності в умовах пленеру вимагає не лише використання всього арсеналу професійних знань і умінь, набутих у процесі вивчення фахових дисциплін: рисунку, живопису, композиції, але і здатності до їх творчого переосмислення, самостійного втілення на практиці. Адже робота в умовах пленеру становить певну проблематичність, що заключається у значній віддаленості об'єктів зображення, мінливості освітлення, що потребує концентрації уваги, миттєвих та влучних дій у процесі вирішення тону, побудові колірної гармонії. На відміну від аудиторних постановок, ретельно продуманих викладачем, робота на пленері вимагає більшої самостійності у прийнятті рішень, спонукає до розумового напруження, активізує мислення, що загалом прискорює процес професійного становлення майбутнього фахівця у галузі мистецької освіти. З впевненістю можна стверджувати, що у процесі пленерної практики формується здатність до самостійного переносу знань у нову ситуацію, здатність виявити нові проблеми у стандартних умовах, знаходити нові шляхи подолання цих проблем, вдаючись до комбінування вже відомих способів вирішення наявної проблематики.

Експериментально доведено, що у процесі роботи над пейзажем в умовах пленеру можливо істотно розвинути творчі здібності майбутніх учителів

образотворчого мистецтва шляхом цілеспрямованої організації їх навчальної діяльності. У зв'язку з цим, великого значення набуває впровадження системи творчих завдань, які поступово ускладнюються відповідно до збільшення запасу знань і умінь, розвитку творчого мислення, здатності до самостійного вирішення наявних проблем.

У ході наукового дослідження встановлено доцільність використання у роботі над пейзажем в умовах пленеру наступних етапів виконання творчих завдань, що мають сприяти розвитку творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва:

1 етап – педагог формулює творче завдання (наприклад, етюд пейзажу на тему «Ранкова тиша», що передбачає створення настрою) і сам пропонує шляхи його вирішення, використовуючи натурні спостереження, звертаючись до досвіду аналогів, вимагаючи від своїх вихованців чіткого дотримання вказівок;

2 етап – педагог пропонує творче завдання (наприклад, пейзажний діптих на тему «Золота осінь», що вимагає дотримання композиційної та сюжетної єдності), але способи вирішення пропонує знайти вихованцям самостійно, використовуючи досвід попереднього завдання; по закінченні виконання завдання педагог сам підводить підсумок роботи, вказує на недоліки, пропонує способи їх виправлення;

3 етап – педагог ставить творче завдання (наприклад, серія пейзажів на тему «Краєвиди Слобожанщини», що є своєрідним підсумком попередніх завдань), а вихованці самостійно проходять всі етапи пошуку, самостійно здійснюють аналіз своєї діяльності під керівництвом викладача.

Проведені дослідження дозволяють стверджувати, що робота над пейзажем в умовах пленеру, яка передбачає виконання творчих завдань унеможливорює механічне змальовування, сприяє ефективному опануванню фахових дисциплін: малюнку, живопису, композиції, активізує здатність до самостійної роботи, стимулює творче мислення, а, отже, надає можливості для розвитку творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Висновки. У художньо-освітньому просторі сучасної України актуальною залишається проблема формування суспільно-активної, творчої особистості майбутнього учителя образотворчого мистецтва, професійне становлення якого пов'язується з необхідністю розвитку творчих здібностей фахівців. Вагомого значення у цьому процесі набуває робота над пейзажем в умовах пленеру, що не лише сприяє ефективному засвоєнню фахових дисциплін: малюнку, живопису, композиції, а й спонукає до творчого переосмислення набутого досвіду.

Слід зазначити, що специфіка роботи над пейзажем, на відміну від продуманих викладачем аудиторних постановок, вимагає від майбутніх фахівців більшої самостійності у прийнятті рішень, стосовно вибору мотиву, композиційної будови, колориту, сприяє активізації творчого мислення. З впевненістю можна констатувати той факт, що робота над пейзажем в умовах пленеру створює сприятливі умови для розвитку творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва. З цього приводу виникає потреба у ефективній організації навчального процесу, основу якого складає система поступово ускладнених творчих завдань, що вимагають від майбутнього фахівця самостійності у визначенні та передбаченні шляхів розв'язання поставлених задач, вміння обирати дієві варіанти рішення. Система творчих завдань, складність яких має збільшуватися впродовж трьох етапів відповідно до зростання професійного досвіду має сприяти не лише результативному оволодінню необхідними знаннями і вміннями, але і розвитку творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва, що є запорукою їх успішного професійного становлення.

ЛІТЕРАТУРА

- 1 Беда Г. *Основы изобразительной грамоты: рисунок, живопись, композиция*. 2-е изд. перераб. и доп. - М.: Просвещение, 1981. - 239 с., ил.;
- 2 Визер В. *Живописная грамота : основы пейзажа* / В. Визер. – СПб. :

- Питер, 2006. – 192с. : ил.;
- 3 Ковалев Ф. *Золотое сечение в живописи: Учеб. Пособие.* / Ф. Ковалев. – К.: Выща шк. Головное изд-во, 1989. – 143 с., 90 ил., табл. – Библиогр.: 77 назв.;
 - 4 Маслов Н. *Пленэр : Практика по изобразит. искусству. [Учеб. пособие для студентов худож.-граф. фак. пед. ин-тов]* / Н. Маслов. – М. : Просвещение, 1984. – 112 с.;
 - 5 Ростовцев Н. *Рисунок. Живопись. Композиция: Хрестоматия: Учеб. пособие для студентов худож.-граф. фак. пединститутов.* / Н. Ростовцев – М.: Просвещение, 1989. – 207 с. – С. 186-187;
 - 6 Чурсіна В. *Робота на пленері. Проблеми теорії і творчої практики* / В. Чурсіна // *Мистецтвознавчі та культурні аспекти дизайну.* – Харків: ХДАДМ, 2011. – Вип. 5 – С. 151-152;
 - 7 Шорохов Е. *Композиция : [учеб. для студентов худож.-граф. пед. ин-тов – 2-е изд., перераб. и доп].* / Е. Шорохов. – М. : Просвещение, 1986. – 207 с., ил.;
 - 8 Щипанов А. *Юным любителям кисти и резца* / А. Щипанов. - М.: Просвещение, 1975. – 245 с. – С. 56.

*Тетяна Висікайло
(Харків, Україна)*

ВИКОРИСТАННЯ РОБОТИ НАД ПЕЙЗАЖЕМ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРОВОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ГАЛУЗІ

Одним із пріоритетів державної політики є забезпечення підвищення якості мистецької освіти, яка є важливим чинником у ідеологічному, морально-ціннісному та соціально-економічному устрої суспільства. На сучасному етапі розвитку освіти в Україні гостро постає проблема формування висококваліфікованого фахівця, що здатен до самостійного творчого мислення та пошуку шляхів самовдосконалення.

У набутті професійної майстерності майбутніх учителів образотворчого мистецтва важливу роль відіграє робота над пейзажем, що сприяє активізації просторового мислення, як здатності до трансформації об'єктів зображення на площині. Складність цього процесу полягає у специфічності об'єктів зображення пейзажу, які представляють собою не конкретні предмети, а частини необмеженого простору, наприклад: неба і землі. Слід зазначити, що необхідність конструювання великих просторових відношень на площині створює певну проблематику. З цього приводу виникає потреба у пошуку шляхів подолання наявних труднощів навчального процесу.

Аналізуючи значну кількість наукових досліджень, які присвячені проблематиці роботи над пейзажем, зауважимо, що більшість науковців та педагогів наголошують на значущості просторового мислення у процесі відображення дійсності у художньому потрактуванні, спрямованого на розкриття творчого задуму автора. Велике теоретичне і практичне значення для вирішення трактування простору на площині мають наукові праці С. Базаз'янца [1], О. Нікуліної [5], Т. Штикало [7], І. Якиманської [8], Є. Кібрика [4]. Опираючись на наукові праці О. Денисенко [2], Ю. Дюженка [3], І. Огієвської [6] можна з впевненістю констатувати необхідність вивчення художньої спадщини минулого, що дозволить творчій молоді уникнути помилок під час роботи над створенням власних творів.

Специфіка пейзажу полягає у необхідності роботи з необмеженим простором, потреби узгодження просторових відношень, відповідно до художнього задуму, ефективного вирішення питань, пов'язаних з передачею глибини простору на площині. Просторове мислення як різновид образного мислення сприяє кращому засвоєнню базових знань з рисунку, живопису, композиції.